

— Mamă, mamă, miroase, te rog! Țștia au pus gumă de mestecat în iarbă.

Ben nu voia ca propriii lui copii să pățască la fel.

Mă întrebă Joe, într-una din serile noastre:

— Suzy, știi care-i regula de aur, pe planeta noastră?

— Că nesimțirea e cea mai scurtă distanță între două puncte?

— Aia e regula de argint. Regula de aur e că, pe planeta noastră, cine are aurul, acela face și regula.

Aurul e la mine, acum. Eu fac regula în Bernstein Vintage Ltd. Regulat, dau câte o fugă în Europa. Cu, dar mai ales fără Ben. Să caut marfă, oficial. Să bat muzeele, neoficial. Sunt tot mai evreică. Și tot mai româncă. Ghiciți ce iese din combinația asta.

Îi povestesc lui Takafumi de saxofonul cu care Bill Clinton a cântat într-un club din Praga. Îmi comandă zece saxofoane. Și de sacoșă în care Václav Havel a primit pachete la închisoare, în cursul disidenței sale anticomuniste. Vrea o sută de sacoșe. Și o mie de halbe, din care a băut marele scriitor Bohumil Hrabal, la Restaurantul Tigrlul de Aur, împreună cu președinții Clinton și Havel. Și 500 de batiste cu monogramă, în care scui-pase Kafka.

În concluzie, iată-mă la Praga.

Praga, Barcelona, Paris, Roma, Amsterdam. Doar la Viena nu apuc să ajung. În toate aceste orașe, vizitez sinagoga și muzeul evreiesc.

— *Where are you from?* – sunt întrebată, la intrarea în muzee.

— *I'm from the Moon*, răspund, ca de obicei.

— *Be welcome!*

Fiecare muzeu evreiesc are secția lui despre viața în ghetou. Întesată cu obiecte de cult,

fotografii vechi și cărți. Pe lângă ele, curg valuri de textile. Din petice, au ieșit mozaicuri de o frumusețe și o durere coplesitoare.

Vânzătorul ambulant – pedlerul – ieșea dimineața din ghetou. Împingându-și căruciorul plin de marfă. Colinda orașul, își lăuda în gura mare țăoalele. Adulmeca mușteriu, îl ademenea, se târguia.

Seara, se întorcea în ghetou. Hainele nevândute cunoșteau tristețea returului spre casă. Cusăturile se deșirau, încheieturile săreau ca puricii, foarfecele opera și amputa. Imaginația lucra. În funcție de stofă, hainele erau transformate în altceva. A doua oară, altceva-ul era prefăcut într-un și mai altceva.

A croi, a tăia, a îmbina, a coase. Dacă după ele nu urmează a vinde, zbaterea e de pomană. A scoate din nimic un obiect purtabil și vandabil. Artă. Desăvârșire evreiască, răspândită în lume. Adusă de imigranți în New York.

Peste tot, mă simt ca acasă. Peste tot, simt amprenta evreilor moldoveni. Abraham Goldfaden a dus teatrul idiș din grădina ieșeană Pomul Verde pe Broadway. De ieșeanul Benjamin Fondane dau la Paris. În Muzeul Iudaic din Amsterdam mi se amintește că dadaismul a fost inițiat de evrei moldoveni. În fruntea lor, Tristan Tzara, din Moinești.

Ajung și-n Belgia, la Liège. Oraș cântat de Jacques Brel în *Il neige sur Liège*. Locul de naștere al compozitorului César Franck. Și al lui Georges Simenon, părintele faimosului comisar Maigret. Takafumi vrea o mie de pipe, din care pufăia scriitorul.

Dar nu cântecul *Il neige sur Liège* e mândria urbei. Nici casa în care a locuit Simenon. Nici Conservatorul, unde a studiat Franck. Ci o sculptură grandioasă, arcuită magnific, deasupra

fluviului Meuse. Un înotător de bronz se încordează, gata să plonjeze în apă. Așa se și numește opera: *Le Plongeur*. Nu există pliant turistic fără el.

Autor e Idel Ianchelevici. Evreu și el, născut într-un sat de lângă Iași. Privesc sculptura, și-n mine se stârnesc notele imnului național. Involuntar, îl asociez pe autor cu scenaristul I.A.L. Diamond, prietenul socrilor mei. Tot ieșean, laureat al Premiului Oscar. Filmele scrise de el și regizate de Billy Wilder încântă lumea.

Ianchelevici a făcut glorie în Belgia, Diamond, la Hollywood. Dacă n-ar fi emigrat la timp, oasele le-ar zăcea într-o groapă comună. Așteptând să fie descoperite de prietenul meu, istoricul Sever. Intelectualul cu figură severă.

Notele imnului național nu dau semne că s-ar opri. Simt nevoia să fiu ambasador al țării mele. Să le vorbesc celorlalți despre toate astea. Și cine ascultă mai bine decât copiii?

Sunt invitată oficial în școala lui Oscar. Să le cuvânteț colegilor săi despre România. Acțiune în cadrul *Other Countries Week*. 200 de puști și de puștoaice de zece ani, majoritatea cu rădăcini evreiești europene, formează un banc de sardine în fustițe și pantaloni scurți. 400 de pâlnii îmi așteaptă cuvintele.

Ce emoții pe mine, dar ce emoții! Inima e-un titirez. Sunt îmbrăcată cu o ie bucovineană, care-mi subliniază grația. Pe cap, am tuflită o pălărie de spice, cu panglică tricoloră. Am adus cu mine hărți, cărți, pliante turistice.

Oscar face deschiderea. Ca vedetele de gradul doi, la concertele vedetelor de gradul unu. Le încălzește colegilor curiozitatea, cu niște monede de argint și bancnote vechi românești. Printre ele, moneda de 100.000 de lei, bătută în

1946, placată cu argint. Cu profilul regelui Mihai. Pe muchie, inscripția „Nihil sine Deo“. „Nimic fără Dumnezeu“, ce dracu’?! Oscar le ia maul americanșilor. Obișnuiți să pască din frunzișul dolarului.

Urmez eu, pe scenă, ca un superstar. Aplauzele mă obligă. Publicul, la poalele mele. Pentru început, le arăt cravata mea de pionier. O leg la gât, să înlătur diferența de vârstă dintre scenă și sală. Și mă aștern pe vorbit, surioară.

Despre Delta Dunării, cu pelicanii ei bosumflați. Lângă care zburătăcesc alte 300 de specii de păsări. Despre bălăbăneala horei noastre strămoșești și a fetelor de la Căpâlna. Despre Plugușorul și Cerbul de Anul Nou. Despre râurile repezi și limpezi de munte, în care se mai nimește, e drept, și câte un recipient de plastic pierdut de turiști. Despre Munții Carpați. Dar mai cu seamă despre personalități ca Abraham Goldfaden, I.A.L. Diamond, Idel Ianchelevici, Benjamin Fondane. Pornite din orașul studenției mele, să facă lumea mai frumoasă.

Ca să-i încânt, îmi presar cuvântarea cu glume. Zic și câteva snoave populare, să se vadă de unde se trage simțul meu comic. Probabil că îi dor palmele, fiindcă nu mai aplaudă. Le zic că le aștept întrebările.

Prima rafală de curiozitate vine în legătură cu cele 12 ore de zbor, menționate de mine, ca măsură a distanței dintre Washington, D.C. și România. Cinci copii sunt interesați de mâncarea servită pe avion. Este cușer? Se aduce în cutii mici? Cât de mici? Este caldă? Primim și prânz, și cină? De gustări între mese poate fi vorba? Cum stau cu sucurile? Ne putem baza pe sucuri cool, cu mult acid? Înghețată au? Nu le e teamă că se pot păta scaunele? Se dau filme în avion? Unde este amplasat ecranul? O

petrecere a pijamalelor e posibilă, ținând cont de lungimea drumului?

Le ofer amănuntele solicitate. Am tot ce-i trebuie unei stewardese, în afară de zâmbet.

Urmează întrebări despre Goldfaden, Fondane, Diamond și Ianchelevici. Cam câți bani făcuseră cu arta, din drepturile de autor? N-aș putea să-i caut pe urmașii lor și să le cer să finanțeze excursia școlii de sfârșit de an?

O zgâtie de fată mă execută. Le-am spus niște glume ciudate, *very good*. Marea lor calitate nu e că sunt bune, ci că sunt ciudate. De ce nu încerc să i le vând lui Jim Carrey?

Se pare că încă mă zbat în agonie. Zgâtia mai trage un glonț, să fie convinsă că nu mai mișc.

Sau să i le vând lui Adam Sandler, dacă Jim Carrey o să mă refuze, cum e de așteptat.

Îmi scapă un geamăt. Învățătoarea se apropie de mine:

— Sunteți OK?

Întrebare clasică, de care te izbești în toate filmele americane. Și în cele cu Jim Carrey, și în alea cu Adam Sandler. Voi mai vorbi despre asta.

În drum spre casă, Oscar îmi strânge brațul acoperit de ia cu bujori stilizați. Cum puiul de leu îi strânge brațul leoaicei, când se întoarce rănită de la vânatoare. Mă simt ca un artist neînțeles. Sunt un artist neînțeles.

— Mamă, nu fi tristă. Bunicul Joe are o vorbă.

— Bunicul Joe are foarte multe vorbe.

— Una care se potrivește situației: rage leul, dar rage și măgarul.

— Corect. Fără democrația asta, nu s-ar fi construit America.

Se vede că nu poți duce țara pe talpa pantofului. Ceea ce se păstrează în toc e neglijabil.

Oscar mă trădează. Îi povestește Dorei despre eșecul meu în fața colegilor săi. Soacră-mea îmi dăruiește câteva copii din rânjetul ei de triumf:

— Ce n-ai înțeles tu, Suzy, e că noi vindem produse care includ o poveste. Poveștile fără produse nu-s specialitatea noastră. Hollywoodul vinde povești sub formă de filme, Broadway-ul vinde povești sub formă de piese de teatru. Du-te acolo, dacă ții să te dai în spectacol.

Femeia asta mă calcă pe nervi. Dar n-am de gând să plec steagul. Știu și unde o să-mi iau revanșa: în fața unor oameni de vârsta ei. Data viitoare, o să-mi livrez prezentarea țării natale unui azil de bătrâni plin cu Dore.

Sunt jignită ca orator, dar lăudată ca om de afaceri. Țara mea natală nu mă lasă la greu. Tata și frate-meu, Costel, îmi dau vestea minunată. Cresc văzând cu ochii vânzările de haine pentru obezi. Și pentru frățiorii lor în plin avânt, bortoșii simpli.

Am stocat un timp haine care îmbrăcaseră bizonii americani. E vremea să le poarte zimbrii moldoveni. Haine mărimea XXXL, pentru mai-marii planetei. Haine „de gordo“, cum le zic fetele din hală, pe limba lor sud-americană.

Îi dau vestea lui Ben.

— Felicitări, aud peste tot că țara ta face eforturi pentru a se integra internațional. Rezultatele se văd. A avea un număr corespunzător de obezi înseamnă să aderi la global.

Nu-mi mai vine să-i mănânc cartofiorul din mijlocul feței. Sunt deja în altă fază maritală, când astfel de impulsuri țin de trecut. Cu câteva zile înainte, am văzut o cutie de prezervative aruncată pe jos. Am oftat. Ben pleacă tot mai